

***GHENDTSCH*E TOESTANDEN**

ONDER DE KERK WONEN

De Tweekerkenstraat aan het Sint-Pietersplein: een ongewone straat omwille van de monumentale bebouwing. Er woont blijkbaar niemand. Ze werd in 1943 zo genoemd naar de twee kerken die er eeuwenlang naast mekaar stonden: de verdwenen Onze-Lieve-Vrouwparochiekerk en de nog bestaande Sint-Pietersabdijkerk. De vroegere officiële benaming Sint-Pietersstraat werd verlaten omdat die te veel verwarring gaf met de zoveel belangrijker Sint - Pietersnieuwstraat.

De noordelijke kerkwand die je er kunt bekijken, lijkt niet zo bijzonder interessant. Maar toch is er iets speciaals te zien. Er zit daar een getuige van iets wat heel uitzonderlijk is, maar toch gerelateerd kan worden aan een typisch ‘Ghendtsche toestand’. We bedoelen hier de overbevolking van de binnenstad met talloze ‘poortjes’ of ‘citeetjes’. Vanaf ongeveer 1770 werden achtererven en open plekken opgevuld met beluikhuisjes en die benepen, armzalige woon-

toestanden bleven onverminderd aanhouden tot zowat 1960.

Minder bekend is een andere vorm van dicht opeen wonen: in opgedeelde huizen. We kennen dat nu nog met de vele Gentse burgershuizen ingericht als 'studentenkoten', studio's en kleine appartementjes. Vroeger kwam 'op kamers wonen' in sommige wijken minstens evenveel voor, maar de kleine ruimten van nu beschikken over veel meer comfort (meestal toch, alhoewel ...). Een nog belangrijker verschil met vroeger is dat ze veel minder gezinnen herbergen, althans bij de autochtonen.

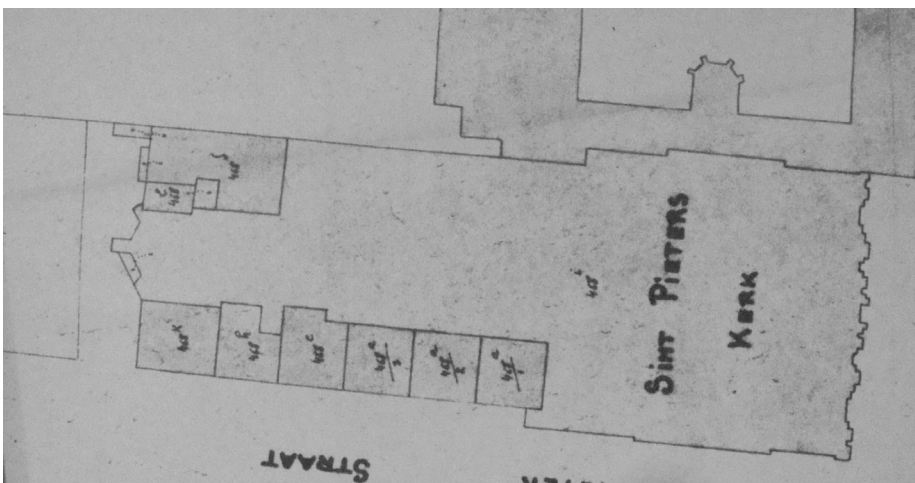
Alledaagse toestanden ... maar dat zulk een opdeling ook kon gebeuren in een glorieuze kerk, een monument van eerste orde, dat is andere koffie. Bekijk even aandachtig de zijmuur van de kerk op de foto hierbij gereproduceerd. Daar zit iets wat je niet zou verwachten bij een kerk: lage muuropeningen op de begane grond - nu allicht afgesloten. Die gaven ooit toegang tot behuizing voor meerdere gezinnen. Niet enkel toegang, ook verlichting en verluchting moest langs daar gebeuren, nemen we aan. Dat zijn sporen die nog overblijven van een toch wel zonderlinge vorm van wonen en dat is de reden waarom we je meenamen naar de Tweekerkenstraat.

We lopen er meestal achteloos aan voorbij en zelfs als we er ons even in wagen, valt het niet meteen op. Tot nog niet zo lang geleden waren er onder die kerk een achttal woninkjes, bewoond door meerdere gezinnen. Dat er

zoveel waren, kunnen we zien op een detail van een kadasterplan opgemaakt in 1938 en bewaard in de kaartenverzameling van het Documentatiecentrum te Sint-Amandsberg. Het kadastrummer 468 (sectie E) dat de kerk beslaat, is opgedeeld in één groot perceel - de kerk zelf - en verschillende kleine. Afgaande op de nummering lijkt het er op dat de opdeling in twee keer gebeurde. Het perceel 468a kreeg drie bisnummers. Niet zichtbaar op dit detail is de oever van de Muinckschelde achter de kerk (oostzijde). Daar tegenaan was een klein beluikje gebouwd.

Veel oudere Gentenaars zullen zich herinneren dat het Sabbattini Mimetheater van Marcel Hoste achter of onder de Sint-Pieterskerk gevestigd was. Dat theaterje vond er in 1952 onderdak en bleef daar actief tot in 1968. Was dat was in een van de ruimten die ons hier interesseren? Wellicht kunnen de lezers ons meer inlichtingen verschaffen.

Waren dat kelders? In zekere zin wel. De sterke helling waarop de kerk gebouwd werd, bracht een voor onze vlakke streken ongewone situatie teweeg in het gebouw. Vooral naar het oosten toe was er onder de horizontale bevloering ruim plaats voor wat het meest voor de hand ligt, namelijk grafkelders en/of een crypte, zonder dat die moesten gedolven worden. Maar een abdijkerk is geen parochiekerk. Veel werd er wellicht niet in begraven buiten enkele bevoorrechten, zoals beschreven in 'Graven in de monnikenkerk' en de daarbij aansluitende hoofdstukken in de zeer recente publicatie 'Onder het Sint-Pietersplein' (Uitg. Snoeck, Gent, 2009). Bovendien konden monniken een laatste rustplaats vinden - zoals dat zo mooi heet - onder de kruisgangen van hun abdij. Het recente archeologisch onderzoek op het Sint-Pietersplein legde, naast een dichtbevolkt kerkhof rond de parochiekerk, ook graven bloot in het verdwenen atrium van de abdijkerk, ver buiten het huidige kerkgebouw.

Of er tot aan het verbod van Jozef II op begraven in kerken (1784) nog andere 'activiteiten' konden doorgaan onder de kerkvloer, is ons niet bekend. We wagen ons liever niet aan interpretaties van wat er zou zitten of gezeten hebben onder de barokkerk, geconcipieerd en gedeeltelijk gerealiseerd door de Brugse jezuïet - lekebroeder Pieter Huyssens (vanaf 1627) boven op een afgebroken veel ouder kerkgebouw. Die materie is hier nog moeilijker te bevatten dan gewoonlijk al het geval is. In het licht van wat bij de recente opgravingen op het Sint-Pietersplein gevonden werd, moet de interpretatie van de archeologische bevindingen van Marcel Deruelle in de dertiger jaren van de vorige eeuw en de reconstructietekeningen van de oudere toestand van de abdijkerk door architect Roger Van Driessche wellicht grondig herzien worden.

We beperken ons tot een op het eerste zicht raadselachtig zinnetje uit 'De Sint-Pietersabdij te Gent. Archeologische studie' (Vyncke, Gent, 1933, p. 54), waarmee Marcel Deruelle zijn relaas van de opgravingen onder de Sint-Pieterskerk aanvat: Ten einde de bewoners der kelders aan de Noord- zijde niet te storen ... werd het onderzoek aangevat in een kelder aan de andere zijde. Enkele resultaten daarvan zijn nog te zien in het bezoekersparcours van- uit de tegenaan gebouwde abdij.

Hoezo, *bewoners der kelders?*

Jawel ... die 'kelders', grafkelders of niet, waren bewoond in die tijd. Vanaf wanneer er zich (levende) mensen vestigden, hebben we niet onderzocht. De eerste kadasterkaart, opgemaakt tegen het einde van de Hollandse tijd, laat nog geen onderverdelingen zien in het kerkgebouw. Ongetwijfeld zijn er in de archieven van het kadaster, in de bevolkingsregisters van de stad en wellicht nog meer in het archief van de kerkfabriek, tal van gegevens over hen te vinden.

Van één familie weten we wel iets. Dank zij Roos Vanden Broecke, medewerker van het Documentatiecentrum, kon iemand opgespoord worden wiens grootouders er woonden rond de jaren 1905 met hun zeven (!) kinderen. Het betreft Jan Van Maercke en Mathilde d'Hont en hun kinderen Marie, Jules, Emiel, August, Hélène, Augusta en Rachel. Deze laatste, de jongste, werd geboren in 1899. Voor zover bekend stierf de laatste telg in 1978. Ze verbleven er tijdens de eerste wereldoorlog. Ze voelden er zich veilig, beschut voor bommen, en woonden er graag. De meisjes deden er hun plechtige communie. Jan Van Maercke was bij de nachtpolitie, een corps van (slecht betaalde) nachtwakers dat naast de gewone politie opereerde.

Luc Devriese,
Met dank aan Roos